

Deloitte.

Managementletter 2016
Gemeenschappelijke regeling BAR-Organisatie

Aan het dagelijks bestuur van de
Gemeenschappelijke regeling BAR-organisatie
Postbus 501
2990 EA BARENDRECHT

Deloitte Accountants B.V
Wilhelminakade 1
3072 AP Rotterdam
Postbus 2031
3000 CA Rotterdam

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9830
www.deloitte.nl

Onderwerp

Managementletter 2016

Behandeld door

R.L. Moet MSc
088 288 7303

Datum

15 februari 2017

Geachte leden van het dagelijks bestuur,

Wij hebben conform de opdracht van het algemeen bestuur, als onderdeel van de controle van de jaarrekening 2016, de interim-controle voor de gemeenschappelijke regeling BAR-organisatie uitgevoerd. Deze controle is primair gericht op de analyse en evaluatie van de interne beheersingsomgeving en de daarin opgenomen maatregelen van interne controle. In onze managementletter zijn onze bevindingen en aanbevelingen terzake opgenomen. Tevens heeft deze controle als doelstelling om de aandachtspunten voor de jaarrekening 2016 te signaleren en onder uw aandacht te brengen.

Volledigheidshalve merken wij op dat onze analyse en evaluatie is uitgevoerd in het kader van de door u verstrekte opdracht tot controle van de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken en het getrouwe beeld van de jaarrekening en de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. De risico-inschattingen hebben niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing, de opzet, het bestaan, de effectiviteit en de efficiency van de interne beheersing als geheel en bestrijkt daarom niet noodzakelijkerwijze alle in de interne organisatie vervatte tekortkomingen.

Wij merken op dat deze brief is opgesteld ten behoeve van het dagelijks bestuur van de gemeenschappelijke regeling BAR-organisatie en niet zonder onze toestemming aan derden mag worden verstrekt. De bevindingen in deze brief worden overigens wel gedeeld met de gemeenteraden van de gemeenten Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk.

De bevindingen en aanbevelingen dienen te worden gelezen als constructieve aanwijzingen voor het dagelijks bestuur als onderdeel van het continue proces van het veranderen en verbeteren van de beheersing van de bedrijfsvoering en de kwaliteit van de jaarrekening.

Graag willen wij deze rapportage en de daarin opgenomen bevindingen en aanbevelingen nader met u bespreken.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: drs. R.M.J. van Vugt RA

Inhoudsopgave

1. Managementsamenvatting	4
2. Bevindingen	6
3. Follow-up aanbevelingen 2015	22
4. Actuele ontwikkelingen	24
5. Disclaimer en beperking in het gebruik	25

1. Managementsamenvatting

Interne beheersing en follow-up aanbevelingen (1/2)

1.1 Interne beheersing

Als onderdeel van onze interim-controle 2016 hebben wij de relevante financiële processen met betrekking tot uw organisatie in kaart gebracht. Onze relevante bevindingen over deze processen delen wij met u middels deze managementletter. In de managementletter 2015 is benoemd:

"Het niet zichtbaar maken van uw interne beheersing en het ontbreken van interne controle vergroot aanzienlijk het risico op fouten en onrechtmatigheden in uw administratie."

In 2016 zijn stappen gezet om de kwaliteit van de interne controle in de processen en de kwaliteit van de Verbijzonderde Interne Controles (VIC) te verbeteren. Belangrijke ambities daarbij zijn om de kwaliteit van de processen van de vak-afdelingen zelf te verbeteren en de VIC uiteindelijk meer procesgericht in plaats van gegevensgericht uit te voeren. Hier komt bij dat de eisen die worden gesteld aan interne controle en de VIC en met name de aanpak en vastleggingen daarvan al enkele jaren stijgen. In het licht van de bestuursverklaring rechtmatigheid die naar verwachting in 2019 wordt ingevoerd, zullen de eisen die worden gesteld aan interne controle en de VIC de komende jaren verder toenemen.

Om de kwaliteit van de interne controle van de processen van de vak-afdelingen met behulp van key-controls en de VIC op het gewenste niveau te krijgen, vergt de nodige tijd. Begin 2016 is de aanpak en is het interne controleplan met ons besproken. Daarbij hebben wij geconstateerd dat de opzet toereikend is. Voor de 2^e helft van 2016, 2017 en mogelijk 2018 staan dan ook met name het bestaan en de werking centraal. Hierbij zijn vooral de vak-afdelingen (proceseigenaren) belangrijk. Ook de betrouwbaarheid van met name de geautomatiseerde financiële gegevensverwerking (ICT) moet de betrouwbaarheid van controles en key-controls ondersteunen. Om dit te beoordelen is in 2016 een EDP-audit uitgevoerd. De bevindingen van deze EDP-audit worden meegenomen om het bestaan en de werking van interne controles en de VIC in met name 2017 en daarna verder te versterken. Doordat het bestaan en de werking van interne controles en de VIC (de uitvoering dus) nog niet op het gewenste niveau zijn en kunnen zijn (het vergt immers een langere periode om dit te realiseren), om procesgericht te kunnen controleren, zullen wij voor 2016 de accountantscontrole nog overwegend traditioneel gegevensgericht uitvoeren. De komende jaren zal de balans van gegevensgerichte controlewerkzaamheden per jaarrekeningpost naar procesgerichte controles meer en meer naar deze procescontroles moeten doorslaan. Uiteraard zullen wij u daarbij blijven ondersteunen. Hierover zijn ook reeds afspraken gemaakt voor de aanpak over 2017.

1. Managementsamenvatting

Interne beheersing en follow-up aanbevelingen (2/2)

Voor uw organisatie is het in deze overgangsfase complex om enerzijds tijd te investeren in de kwaliteit van processen en het bestaan en de werking van procesgerichte controlewerkzaamheden en anderzijds ook aandacht te besteden aan gegevensgerichte VIC-werkzaamheden ten behoeve van de gegevensgerichte werkzaamheden. Omdat wij over 2016 gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitvoeren, hebben onze bevindingen dan ook grotendeels betrekking op deze gegevensgerichte controles.

Voor 2017 en de jaren daarna hebben prioriteit:

- Bevindingen EDP-audit implementeren.
- Bestaan en werking van key-controls in de processen versterken (vooral bij de vak-afdelingen).
- Uitvoering van procesgerichte VIC versterken.
- Daar waar nodig gegevensgerichte VIC uitvoeren.
- Opstellen van 'position papers' inzake de waardering van belangrijke schattingsposten zoals: materiële en financiële vaste activa, grondexploitaties, (dubieuze) vorderingen en voorzieningen teneinde een deugdelijke grondslag van de waardering in de jaarrekening te waarborgen.

1.2 Follow-up aanbevelingen 2015

Onze managementletter 2015 en eerdere rapportages bevatten diverse aanbevelingen. Tijdens de interim-controle is de follow-up van deze adviezen inzichtelijk gemaakt. In deze managementletter hebben wij onze bevindingen met betrekking tot deze follow-up opgenomen. Opmerkingen die reeds ten tijde van de jaarrekeningcontrole waren afgewikkeld hebben wij niet meegenomen in het overzicht. Samengevat geeft dit het volgende beeld:

Niet opgelost	5
Gedeeltelijk opgelost	2
Opgelost	3
Nog te beoordelen	3
Totaal	13

2. Bevindingen

Tabel met belangrijkste bevindingen en aandachtspunten

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de belangrijkste bevindingen en aandachtspunten van de interim-controle 2016.

No	Bevinding/aanbeveling	Status 2015	Status 2016
01	Interne Beheersing Algemeen		
02	Sociaal Domein		
03	Grondexploitatie		
04	Inkoop en aanbesteding		
05	Memorialen en tussenrekeningen		
06	IT-audit		
07	Vennootschapsbelasting		
08	Overige processen		

Legenda:

- Nieuwe bevinding
- Eerder gerapporteerde bevinding; gedeeltelijk opgelost
- Eerder gerapporteerde bevinding; niet opgelost
- Bevinding opgelost

2. Bevindingen

#01 Interne Beheersing Algemeen (1/5)

In de managementletter 2015 is benoemd dat: "Het niet zichtbaar maken van uw interne beheersing en het ontbreken van interne controle vergroot aanzienlijk het risico op fouten en onrechtmatigheden in uw administratie".

In 2016 zijn stappen gezet om de kwaliteit van de interne controle in de processen en de kwaliteit van de Verbijzonderde Interne Controles (VIC) te verbeteren. Belangrijke ambities daarbij zijn om de kwaliteit van de processen van de vak-afdelingen zelf te verbeteren en de VIC uiteindelijk meer procesgericht in plaats van gegevensgericht uit te voeren. Hier komt bij dat de eisen die worden gesteld aan interne controle en de VIC en met name de aanpak en vastleggingen daarvan al enkele jaren stijgen. In het licht van de bestuursverklaring rechtmatigheid die naar verwachting in 2019 wordt ingevoerd, zullen de eisen die worden gesteld aan interne controle en de VIC de komende jaren verder toenemen. Om de kwaliteit van de interne controle van de processen van de vak-afdelingen met behulp van key-controls en de VIC op het gewenste niveau te krijgen, vergt de nodige tijd. Begin 2016 is de aanpak en is het interne controleplan met ons besproken. Daarbij hebben wij geconstateerd dat de opzet toereikend is. Voor de 2^e helft van 2016, 2017 en mogelijk 2018 staan dan ook met name het bestaan en de werking centraal. Hierbij zijn vooral de vak-afdelingen (proceseigenaren) belangrijk. Ook de betrouwbaarheid van met name de geautomatiseerde financiële gegevensverwerking (ICT) moet de betrouwbaarheid van controles en key-controls ondersteunen. Om dit te beoordelen is in 2016 een EDP-audit uitgevoerd.

De bevindingen van deze EDP-audit worden meegenomen om het bestaan en de werking van interne controles en de VIC in met name 2017 en daarna verder te versterken. Doordat het bestaan en de werking van interne controles en de VIC (de uitvoering dus) nog niet op het gewenste niveau zijn en kunnen zijn (het vergt immers een langere periode om dit te realiseren), om procesgericht te kunnen controleren, zullen wij voor 2016 de accountantscontrole nog overwegend traditioneel gegevensgericht uitvoeren. De komende jaren zal de balans van gegevensgerichte controlewerkzaamheden naar procesgerichte controles meer en meer naar deze procescontroles moeten doorslaan. Uiteraard zullen wij u daarbij blijven ondersteunen. Hierover zijn ook reeds afspraken gemaakt voor de aanpak over 2017. Voor uw organisatie is het in deze overgangsfase complex om enerzijds tijd te investeren in de kwaliteit van processen en het bestaan en de werking van procesgerichte controlewerkzaamheden en anderzijds ook aandacht te besteden aan gegevensgerichte VIC-werkzaamheden ten behoeve van de gegevensgerichte werkzaamheden.

2. Bevindingen

#01 Interne Beheersing Algemeen (2/5)

Omdat wij over 2016 gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitvoeren, hebben onze bevindingen in deze managementletter ten aanzien van de VIC dan ook grotendeels betrekking op deze gegevensgerichte controles.

Voor 2017 en de jaren daarna hebben prioriteit:

- Bevindingen EDP-audit implementeren.
- Bestaan en werking van keycontrols in de processen versterken (vooral bij de vak-afdelingen).
- Uitvoering van procesgerichte VIC versterken.
- Daar waar nodig gegevensgerichte VIC uitvoeren.
- Opstellen van 'position papers' inzake de waardering van belangrijke schattingsposten zoals: materiële en financiële vaste activa, grondexploitaties, (dubieuze) vorderingen en voorzieningen teneinde een deugdelijke grondslag van de waardering in de jaarrekening te waarborgen.

Tijdens de interim-controle hebben wij kennisgenomen van Rapportage VIC BAR 1e halfjaar 2016. Gezien het tijdstip staat de VIC aan het begin van een ontwikkeling en is het nog zoeken naar het juiste tijdpad en de doelstellingen die gerealiseerd moeten en kunnen worden met de VIC. Hierbij zijn het tijdpad en de mijlpalen in de ontwikkeling van gegevensgerichte werkzaamheden naar procesgerichte werkzaamheden essentieel. Voor 2016 steunen wij nog vooral op de gegevensgerichte werkzaamheden. Met betrekking tot de kwaliteit van het bestaan en de werking van deze werkzaamheden van de VIC hebben wij de volgende adviespunten:

- Versterken van de vastleggingen van de uitgevoerde controles.
- Versterken van de kwaliteit van de controles door te toetsen aan brondocumenten.

2. Bevindingen

#01 Interne Beheersing Algemeen (3/5)

Gedurende de interim-controle hebben wij de door concern control gehanteerde checklists beoordeeld.

Samenvattend komen wij tot onderstaand beeld. De organisatie heeft aangegeven om in overleg met ons de checklists aan te passen.

De eerste aanpassingen zullen bij de VIC over het tweede halfjaar van 2016 worden meegenomen de overige aanpassingen zullen vanaf de VIC 2017 worden geïmplementeerd.

Proces	Stand van zaken	Impact op controle 2016
Inkoop en Aanbesteden	Geen opmerking.	-
Facturen	Kleine aanpassingen in vastlegging doorvoeren.	Voor 2016 inefficiënties door opnieuw opzoeken van gegevens door ons.
Grondexploitatie	Mutaties zijn door de VIC gecontroleerd.	Schattingen en uitgangspunten MPO/MPG's zijn niet meegenomen door de VIC. Deze zullen moeten worden uitgevoerd na het opstellen van de MPO/MPG's.
Heffingen	Geen opmerking.	-
Salarissen	Stukken dossier (V)IC zijn nog niet compleet of niet afdoende te volgen.	Voor 2016 inefficiënties door opnieuw opzoeken van gegevens door ons/aanvullende waarnemingen die wij moeten uitvoeren.
Subsidieverstrekking	Momenteel voert u (V)IC uit aan de hand van ingevulde statusrapporten in uw organisatie. Deze rapportages geven echter geen conclusie over de juiste verwerking in uw administratie. Wij hebben daarom met u afgesproken dat in de toekomst een deel van de waarnemingen wordt geselecteerd vanuit de financiële administratie.	Voor 2016 inefficiënties door opnieuw opzoeken van gegevens door ons/aanvullende waarnemingen die wij moeten uitvoeren.
Algemene uitkering	Aanwijzingen gegeven voor vastlegging.	Indien aanwijzingen worden opgevolgd, geen impact op controle.
Reserves en voorzieningen	Momenteel zijn nog niet alle relevante punten geraakt in de controle. Wij hebben deze punten gedeeld met u.	Indien relevante punten worden opgevolgd, geen impact op controle.

2. Bevindingen

#01 Interne Beheersing Algemeen (4/5)

Samenvattend komen wij tot het volgende beeld inzake uw (V)IC:

Proces	Stand van zaken	Impact op controle
Activa	Er zijn nog geen conclusies gevormd ten aanzien van de juistheid van de verwerking van gegevens. Daarnaast is er nog geen vastlegging over het bestaan van activa.	Wij zullen bij de controle van uw jaarrekeningen de investeringen alsmede het bestaan beoordelen. Vooral nog leidt dit tot aanvullende waarnemingen vanuit ons.
Memorialen	Controle op toereikendheid onderbouwende documentatie en inhoudelijke juistheid van de boeking o.b.v. deze stukken ontbreekt. Er wordt gedocumenteerd wat de reden van de boeking is en welke stukken zijn aangeleverd. Feitelijk wordt er niets gecontroleerd/geconcludeerd.	Wij merken memorialen in onze aanpak aan als een proces waaraan verhoogde risico's zitten. Wij zullen zelf waarnemingen uitvoeren op memorialen en niet steunen op uw (V)IC. Dit houdt in dat wij meer waarnemingen zullen moeten uitvoeren.
Treasury	Er zijn in het eerste halfjaar geen leningen aangetrokken.	Wij kunnen de toereikendheid van deze toets pas bij uw jaarrekening beoordelen.
Huurinkomsten	Volledigheidsaspecten ontbreken in de checklist. Wij missen de controlepunten leegstand en volledigheid o.b.v. bezit.	Wij kunnen de toereikendheid van deze toets pas bij uw jaarrekening beoordelen.
Parkeergelden	U heeft aangegeven dit uit te gaan besteden aan een derde partij en het niet meer nodig is hier geen aandacht aan te besteden.	Wij zullen in onze controle beoordelen welke werkzaamheden wij dienen uit te voeren op parkeeropbrengsten.
Baten lijkbezorging	Volledigheidsaspecten ontbreken in de checklist. Wij missen de controlepunten volledigheid o.b.v. uitgegeven graven.	Wij kunnen de toereikendheid van deze toets pas bij uw jaarrekening beoordelen.

2. Bevindingen

#01 Interne Beheersing Algemeen (5/5)

Samenvattend komen wij tot het volgende beeld inzake uw (V)IC:

Proces	Stand van zaken	Impact op controle
Leges burgerzaken	Uw afdeling constateert verschillen in de koppeling tussen registratie van verkopen en uw financiële administratie. Daarnaast zijn er nog geen detailcontroles uitgevoerd.	Wij zullen in onze controle beoordelen welke werkzaamheden wij dienen uit te voeren op de leges burgerzaken. Wij zullen aanvullende waarnemingen moeten uitvoeren.
Leges Wabo	Toetspunten met betrekking tot de tariefbepaling en de toets op de bouwsom zijn niet toereikend opgenomen in de checklist.	Over het eerste halfjaar zullen wij aanvullende waarnemingen uitvoeren op de Wabo-leges.
Kwijtscheldingen	Toetspunt over het feit of kwijtschelding terecht wordt verleend, wordt niet meegenomen in de (V)IC.	Wij zullen in onze controle beoordelen welke werkzaamheden wij dienen uit te voeren op kwijtscheldingen. Wij zullen aanvullende waarnemingen moeten uitvoeren.
Leerlingenvervoer	Momenteel is er nog geen controle uitgevoerd op de facturen van vervoerders.	Dit punt nemen wij mee bij de jaarrekeningcontrole.
Schuldhelpverlening	Toetspunt over het feit of uitkering terecht wordt gegeven, wordt niet meegenomen in de (V)IC.	Wij zullen in onze controle beoordelen welke werkzaamheden wij dienen uit te voeren op schuldhelpverlening. Wij zullen aanvullende waarnemingen moeten uitvoeren.
Sociaal domein	Ten tijde van de interim-controle nog niet gestart met de interne controle op het sociaal domein. U heeft een externe partij de opdracht gegeven om deze controle voor u uit te voeren.	Dit punt nemen wij mee bij de jaarrekeningcontrole.

2. Bevindingen

#02 Sociaal Domein (1/2) - regie

Uit de evaluatie van de controle van de jaarrekening 2015 blijkt dat de verwerking in de jaarstukken en de controle van het sociaal domein een belangrijk aandachtspunt is. Tot in de zomer 2016 is landelijk veel onduidelijkheid blijven bestaan over de wijze van verantwoorden van het sociaal domein in de jaarrekening 2015. Dit heeft geleid tot vertraging in het jaarrekeningproces.

Uw organisatie heeft aangegeven de afrekening 2015 in boekjaar 2016 inzichtelijk te maken. Tijdens de interim-controle was deze analyse nog niet uitgevoerd. We zullen deze beoordelen ten tijde van de jaarrekeningcontrole.

Inmiddels is ervaring opgedaan en zijn veel onduidelijkheden weggenomen. Desalniettemin is nog een aantal maatregelen nodig om het verantwoordings- en controleproces 2016 beter te laten verlopen. De belangrijkste actiepunten zijn:

- Stel een plan van aanpak op met een planning met alle benodigde activiteiten van de organisatie zelf en van derden om te komen tot een deugdelijke en volledig onderbouwde verantwoording van de kosten van het Sociaal Domein.
- Zorg voor een centrale regiefunctie. Tijdens onze interim-controle hebben wij geconstateerd dat de functionaris die vorig jaar de regiefunctie heeft uitgevoerd, dit voor 2016 niet meer doet. Het bleek tijdens de gesprekken die wij gevoerd hebben onduidelijk wie en welke afdeling deze regiefunctie zal overnemen. Wij adviseren u om deze rol structureel te beleggen bij de vakafdeling.
- Recentelijk is door i-sociaal domein een 'handreiking stappenplan voor gemeentelijke controleaanpak sociaal domein' gepubliceerd.

i-Sociaal Domein - Informatievoorziening Sociaal Domein voor gemeenten en zorgaanbieders is een programma van Actiz, Branchebelang Thuiszorg (BTN), Federatie Opvang, GGZ Nederland, Jeugdzorg Nederland, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) en Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG).

Wij geven als aandachtspunt mee kennis te nemen van deze handreiking en deze te verwerken in het plan van aanpak. Het gaat dan onder meer om zaken als klachtenregistraties en vastleggingen van de "keukentafelgesprekken" een plaats te geven in het totale raamwerk van de controleaanpak.

- De zorgaanbieders zullen de informatie tijdig moeten aanleveren. Uw organisatie zal vanuit de regiefunctie strak moeten toezien op de nakoming van de afspraken. Zie pagina 12.

Wij denken dat, mits bovenstaande actiepunten worden opgepakt, de controle van het sociaal domein dit jaar soepeler zal verlopen. Dit laat onverlet dat u afhankelijk bent van andere partijen (zorgaanbieders alsmede de sociale verzekeringsbank). Wanneer deze partijen de met hen gemaakte afspraken niet (kunnen) nakomen, zullen wij opnieuw samen moeten nagaan hoe toch tijdig toereikende informatie kan worden verkregen om de jaarrekening op te kunnen stellen en te kunnen controleren.

2. Bevindingen

#02 Sociaal Domein (2/2) - zorgaanbieders

Uw organisatie heeft contracten afgesloten met zorgaanbieders waarin is overeengekomen wanneer de verantwoordingsinformatie moet worden aangeleverd. Vorig jaar is deze deadline door een groot aantal zorgaanbieders niet gehaald. Ten tijde van onze interim-controle had u nog geen overleg gehad met de zorgaanbieders over de aanlevering en verantwoording over 2016.

Wij adviseren u om op korte termijn contact op te nemen met alle zorgaanbieders om afspraken te maken over de aanlevering van de benodigde informatie over het boekjaar 2016. Enerzijds om duidelijk te maken dat 2015 een uitzonderingssituatie was en dat de gemeenten verwachten dat de zorgaanbieders komend jaar tijdig aanleveren. Anderzijds om het proces rondom het opstellen, het controleren en het bestuurlijk behandelen van de jaarrekening betrouwbaar te kunnen plannen.

2. Bevindingen

#03 Grondexploitaties (1/2)

Op het moment van de interim-controle heeft uw gemeente (conform planning) nog geen integrale actualisaties/herzieningen gedaan. Hierdoor hebben wij nog geen controlewerkzaamheden uitgevoerd. Uitgangspunt van onze controle is dat uw gemeente voor de belangrijkste schattingsposten (waaronder grondexploitaties) een toelichting in de checklist opneemt, met daarin de interne controle en documentatie van de post. Dit zal met name bestaan uit het tegenlezen van plannen door de verschillende planeconomen. Van het tegenlezen komt een zichtbare vastlegging van vragen en antwoorden. Concern control zal hier een volledigheidcheck en kwaliteitsbeoordeling op uitvoeren.

Daarnaast zullen er in 2016 diverse veranderingen in het BBV gaan gelden die van invloed zijn op de grondexploitaties. De belangrijkste wijzigingen zijn als volgt:

	Onderwerp	Toelichting
1	10-jaarstermijn voor grondexploitaties, daarna aanvullende beheersmaatregelen.	De maximale looptijd voor een grondexploitatie is 10 jaar. Bij grondexploitaties die langer dan 10 jaar lopen, dient de gemeenteraad expliciet in te stemmen middels een raadsbesluit. Dit geldt ook voor bestaande grondexploitaties met een resterende looptijd langer dan 10 jaar. Aandachtspunt is dat de gemeenteraad expliciet beheersmaatregelen vaststelt voor langlopende grondexploitaties, voor de periode na 10 jaar. Dit kan bijvoorbeeld zijn: een lagere of geen indexatie van de grondopbrengsten.
2	Bovenwijkse voorzieningen (gedeeltelijk) ten laste van grondexploitatie.	Stortingen ten laste van de grondexploitatie in een fonds bovenwijkse voorzieningen zijn vanaf 2016 niet meer toegestaan. Bovenwijkse voorzieningen die een directe relatie hebben met de grondexploitatie, kunnen binnen de grondexploitatie worden ontwikkeld. Daarnaast blijft het mogelijk om ten laste van het resultaat een reserve te vormen.
3	Budgetrecht gemeenteraad versterkt.	De raad stelt de budgetten per grondexploitatie per jaar vast. Dit is het kader voor de begrotingsrechtmatigheid. Het is daarom niet meer mogelijk om met budgetten tussen jaarschijven te 'schuiven' zonder instemming van de raad. Het college legt achteraf verantwoording af over de verschillen tussen begroting en realisatie. Attentiepunt is de analyse en verantwoording in de jaarrekening 2016 in verband met begrotingsrechtmatigheid. Wanneer de gemeenteraad expliciet akkoord gaat met begrotingsover- en onderschrijdingen binnen de grondexploitatie die worden opgevangen in andere jaren, dan is er geen sprake van een onrechtmatigheid.

2. Bevindingen

#03 Grondexploitaties (2/2)

	Onderwerp	Toelichting
4	Instellen grondexploitaties door de gemeenteraad.	Vanaf 2016 kunnen nieuwe grondexploitaties alleen ingesteld worden door de gemeenteraad.
5	Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) afschaffen en opnemen bij terreinen en gronden bij materiële vaste activa (MVA), wel afzonderlijk toelichten in de toelichting op MVA.	Met ingang van 2016 bestaat de categorie NIEGG niet meer binnen het BBV. De gronden die waren opgenomen onder deze categorie dienen te worden verplaatst naar de materiële vaste activa. De gronden dienen binnen 4 jaar te worden (af)gewaardeerd. Aandachtspunt voor de jaarrekeningcontrole is het inzichtelijk maken van de totale afwaardering die gedaan moet worden op de voormalige NIEGG-gronden. Daarnaast is het van belang om vast te stellen dat er in 2016 geen kosten zijn geactiveerd met betrekking tot deze gronden. Dit is met ingang van 2016 door de verschuiving naar de MVA niet meer toegestaan.
6	Rentetoerekening op basis van werkelijke rente (geen bespaarde rente) en rekening houdend met verhouding vreemd vermogen en totale vermogen.	Met ingang van 2016 dient de rente gebaseerd te zijn op de werkelijke rente. Deze rente dient verwerkt te worden in de actualisatie van de grondexploitatieberekeningen. Er is sprake van twee mogelijkheden: Het toerekenen van het rentepercentage van de direct aan de grondexploitatie gerelateerde financiering in het geval van projectfinanciering. Het toerekenen van het gewogen gemiddelde van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente, naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen, indien geen sprake is van projectfinanciering. Het percentage dat wordt gebruikt voor het toerekenen van rente in volgende jaren mag maximaal 0,5% afwijken.
7	Disconteringsvoet wordt gereguleerd.	De disconteringsvoet is 2%. Hiervan mag niet worden afgeweken.
8	Harmonisering kostentoe-rekening met WRO/BRO-principes.	De kosten die in een grondexploitatie worden opgenomen moeten voldoen aan de WRO/BRO. Opname van de post "onvoorzien" is vanaf 2016 niet meer toegestaan in calculaties.
9	Aanpassing toelichting in de jaarrekening op grondexploitaties.	Uitgebreidere toelichting in de paragraaf grondbeleid en toelichting op de balans.

2. Bevindingen

#04 Inkoop en aanbesteding

Prestatielevering

Momenteel wordt prestatielevering nog niet uniform vastgelegd, waardoor het niet in alle gevallen duidelijk is of en op welke wijze de prestatielevering is vastgesteld op het moment van goedkeuren van de factuur. Momenteel onderzoekt u of het mogelijk is in Key2Finance een tekstvlak op te nemen waar de prestatielevering toegelicht moet worden.

Aanbestedingen

Bij een aantal inkoopdossiers was de uitgevoerde (V)IC niet voldoende gedocumenteerd om een conclusie te kunnen trekken. Na een aanvullende uitvraag hebben wij geen bevindingen.

Betalingen

Op de batchbetalingen worden controletekens (parafen) opgenomen. Het is niet duidelijk welke regels en elementen in een batch gecontroleerd zijn.

Prestatielevering

Wij adviseren u aandacht te geven aan de implementatie van deze technische aanpassing en vervolgens het (juiste) gebruik hiervan.

Aanbestedingen

Wij adviseren u om met concern control duidelijke afspraken te maken om de vastlegging van de beoordeling van inkoopdossiers op een hoger kwaliteitsniveau te krijgen en om ook tussentijds één of meerdere crediteurenskans uit te voeren waardoor u eerder kunt acteren op een mogelijke onrechtmatigheid.

Betalingen

Wij adviseren een duidelijke instructie te maken welke elementen in een batch gecontroleerd dienen te worden. Hierbij kunt u denken aan bedrag en rekeningnummer van de crediteur. Daarnaast is het van belang om tijdens het uitvoeren van de controlewerkzaamheden middels controletekens aan te geven welke zaken zijn betrokken in de controle. Tot slot kunt u in de instructie een richtlijn opnemen voor het aantal te controleren regels.

2. Bevindingen

#05 Memorialen en tussenrekeningen

Memoriaalboekingen kunnen door medewerkers van de financiële administratie worden ingevoerd en doorgevoerd. Een zichtbare autorisatie van memoriaalboekingen ontbreekt daarbij. U loopt hierdoor het risico op onjuiste en/of niet toereikend geautoriseerde boekingen in de administratie.

Bij navraag blijkt dat de verantwoordelijkheid van de onderbouwing van de memoriaalboeking bij de budgethouder ligt die de memoriaalboeking aanlevert bij de financiële administratie. Wij hebben vastgesteld dat bij de invoer van memoriaalboekingen door de financiële administratie geen check wordt uitgevoerd op de volledigheid en toereikendheid van de onderbouwing van de memoriaalboekingen. Vanuit de VIC wordt aangegeven dat het proces en de IC bij de financiële administratie ligt. Hieruit blijkt dat er geen controle is op de volledigheid van onderbouwingen van memorialen.

Wij adviseren u de memorialen in het proces afgedwongen te laten autoriseren. Tevens adviseren wij u de VIC op dit proces verder te intensiveren. Zonder een toets op de juistheid van de boeking op basis van de onderbouwing, wordt het risico op foutieve boekingen omdat beheersmaatregelen die dit in reguliere processen voorkomen worden, omzeild.

2. Bevindingen

#06 IT-audit

In de maanden juli en augustus is op uw verzoek de IT-audit bij u uitgevoerd. De resultaten van deze audit worden separaat aan de organisatie gerapporteerd. In deze audit zijn uw systeemomgeving en Key2Financie betrokken.

De conclusie uit deze audit luidt als volgt:

Wij hebben op basis van de bevindingen op basis van de IT-audit vastgesteld dat de huidige opzet en bestaan van de General IT Controls bij de BAR-organisatie onvoldoende waarborg biedt voor de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde informatievoorziening.

Voor de verdere detailbevindingen verwijzen wij naar de rapportage GITC Audit 2016 BAR-organisatie. Overigens is de geplande follow-up op de bevindingen beperkt. Veel bevindingen worden niet opgepakt door de organisatie waardoor er geen situatie zal ontstaan waarin u kunt steunen op uw IT-omgeving. De impact van bovenstaande conclusie kan flink zijn voor uw organisatie. Denk hierbij bijvoorbeeld aan actualiteiten rondom datalekken, de vernieuwde wet bescherming persoonsgegevens en het verhoogde risico tot mogelijkheid van fraude met facturen.

We concluderen derhalve dat in 2016 niet alle relevante primaire en ondersteunende processen die voor de jaarrekeningcontrole relevant en toereikend zijn om hier volledig op te kunnen steunen.

De noodzakelijke acties om wel te kunnen steunen op processen zullen in de bovengenoemde IT-rapportage worden meegenomen. Indien u wilt steunen op de IT-omgeving is het noodzakelijk dat u meer adviezen opvolgt dan nu intern voorzien. U heeft aangegeven dit in december op te pakken zodat u in overleg met de IT-auditor in 2017 mogelijk wel hierop kunt steunen.

De impact op onze jaarrekeningcontrole 2016 is dat wij meer gegevensgerichte controles zullen moeten uitvoeren, dan in een situatie waar wij kunnen steunen op uw IT-omgeving.

2. Bevindingen

#07 Vennootschapsbelasting

In 2016 worden uw organisaties belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (VPB). Met behulp van een externe specialist heeft u mogelijke VPB-plichtige activiteiten in kaart gebracht. Wij hebben deze inventarisatie van u ontvangen. Hierop hebben wij nog geen specifieke werkzaamheden uitgevoerd.

Voor één van uw organisaties heeft u een vooroverleg gepland met de Belastingdienst. Dit is de organisatie waar het breedste pakket aan VPB-maatregelen in zitten. Na deze afstemming gebruikt u dit als blauwdruk voor de overige organisaties.

Daarnaast heeft u een tijdsbeeld gemaakt om te komen tot fiscale openingsbalansen, winstberekeningen en de voorlopige en definitieve aangifte. Inherent aan dit tijdspad is dat in de jaarrekeningen 2016 van uw organisaties schattingen ten aanzien van de VPB worden opgenomen. Op basis van de opgestelde impactanalyses lijkt dit geen materiële impact op de jaarrekeningen te hebben.

Voor de controle van de jaarrekening zijn minimaal de volgende punten van belang:

1. Integraal beeld van VPB-plichtige activiteiten.
2. Beoordeling ingehuurde specialist op deze inventarisatie.
3. Uitkomsten overleg met de fiscus inclusief openstaande knelpunten/onzekerheden.
4. Fiscale doorrekeningen van de grondexploitaties (quick-scan/pro forma fiscale openingsbalans).
5. Berekening van de VPB-last in de jaarrekeningen 2016, inclusief onderbouwende berekeningen en stukken.

Hierbij merken wij op dat de punten 1 tot en met 3 al (grotendeels) gerealiseerd zijn.

2. Bevindingen

#08 Overige processen

Leerlingenvervoer

1. Ten tijde van de interim-controle was er nog geen controle uitgevoerd op de juistheid van de facturen van de vervoerders. Hierdoor loopt u het risico dat mutaties niet juist zijn verwerkt bij de vervoerder waardoor de vervoerders te veel kunnen declareren.
2. Het proces van het afgeven van een beschikking leerlingenvervoer is momenteel zo ingericht dat er een zelftoetsing plaatsvindt op de toets of de beschikking rechtmatig is afgegeven.

Subadministraties

Uit navraag blijkt dat subadministraties veelal eenmaal per jaar worden aangesloten. Hierdoor wordt het risico gelopen dat aansluitingen arbeidsintensief worden doordat verschillen moeilijker te verklaren zijn na verloop van tijd.

Leges burgerzaken

Uit de subadministratie blijken kleine aansluitverschillen met de financiële administratie.

Bevoegdheden ten aanzien van het afstorten van contant geld blijken niet duidelijk uit de kasprocedure van de gemeente Albrandswaard.

Leerlingenvervoer

1. Voor de jaarrekeningcontrole is het van belang dat u controle heeft uitgevoerd op de facturen van vervoerders.
2. Wij adviseren u deze toets te laten uitvoeren door een onafhankelijke, tweede persoon of het risico van het afgeven van een onrechtmatige beschikking te accepteren. In dit geval kan het proces efficiënter verlopen door de rechtmatigheidstoets te laten vervallen.

Subadministraties

Wij adviseren u subadministraties meermaals per jaar aan te sluiten.

Leges burgerzaken

Voor de aansluitverschillen heeft u contact met de leverancier.

Wij adviseren u een nieuwe kasprocedure vast te stellen binnen Albrandswaard. Tevens kunt u dit moment aangrijpen om deze processen te uniformeren.

2. Bevindingen

#08 Overige processen (vervolg)

Investeringsen

Uit onze interim-controle blijkt dat bij het definitief inboeken van activakaarten er geen interne controle plaatsvindt op de juistheid van de activakaart. Deze activakaart wordt rechtstreeks doorgeboekt in de betreffende administratie alvorens er interne controle plaatsvindt op:

- Voldoen van nieuwe investeringen aan activacriteria
- Juiste codering
- Juiste afschrijvingstermijn

Investeringsen

Wij adviseren u bovenstaande check integraal onderdeel te maken van uw interne beheersing.

- Legenda:**
- Niet opgelost
 - Gedeeltelijk opgelost
 - Opgelost

3. Follow-up aanbevelingen 2015

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de follow-up van de aanbevelingen in onze managementletter van 2015.

No	Bevinding	Follow-up 2016	Status 2016
01	Wij adviseren u de frauderisicoanalyse formeel te laten vaststellen en periodiek de effectiviteit van de getroffen maatregelen te toetsen en op basis van de uitkomsten noodzakelijke aanpassingen te maken.	U heeft de analyse vastgesteld in het dagelijks bestuur. De vertaling van beheersmaatregelen naar (verbijzonderde) interne controle heeft merendeel plaatsgevonden via het VIC-plan 2016. De restrisico's zijn geaccepteerd en vastgelegd in NARIS. Daarnaast heeft u een integriteitscursus georganiseerd voor uw medewerkers.	
02	Wij adviseren u de aansluitingen tussen salarisadministratie en financiële administratie tussentijds te maken.	Tussentijds (in kwartaal 1) heeft u een aansluiting gemaakt tussen de salarisadministratie en de financiële administratie.	
03	Wij adviseren u de interne controlestappen bij verwerken van salarismutaties zichtbaar vast te leggen en mutatielijsten te bewaren.	Bij een (beperkt) aantal gevallen hebben wij vastgesteld dat controletekens worden geplaatst op mutatielijsten. Echter, het is niet duidelijk wat hiermee is vastgesteld.	
04	Wij adviseren u bij de prestatielevering van inkopen (boven een bepaalde ondergrens) zichtbaar vast te leggen aan de hand van welke brondocumentatie u de akkoordverklaring voor levering van de prestatie heeft vastgesteld.	De organisatie is bezig met het regelen dat de prestatieverklaarder in Key2Finance de mogelijkheid heeft om in een tekstvak een toelichting te geven op de prestatielevering. De grens hiervoor heeft u op € 5.000 gesteld.	
05	Wij adviseren u een verplichtingenadministratie in te voeren.	Uw organisatie onderzoekt de mogelijkheden voor invoering van een verplichtingenadministratie.	
06	Voer een periodieke EU-inkoopscan uit vanuit de crediteurenlijst.	Bij de jaarrekeningcontrole 2014 is een analyse opgesteld. Tussentijds is in 2015 geen opvolging hieraan gegeven. In 2016 heeft u tussentijds een crediteurenscan uitgevoerd. Deze wilt u eind 2016 nog verder verbeteren door over een periode van 4 jaar te monitoren.	
07	Verschillen tussen de werkwijzen en (berekenings)methoden die de drie gemeenten hanteren bij het actualiseren van grondexploitaties. Bijvoorbeeld geen uniforme contante waardeberekeningen.	U heeft aangegeven vanaf 2016 één model voor actualisatie te gaan gebruiken. Wij beoordelen dit bij de actualisaties van het MPG/MPO 2017.	

3. Follow-up aanbevelingen 2015

No	Bevinding	Follow-up 2016	Status 2016
08	Een zichtbare controle op juiste en volledige verwerking van grondaankopen en -verkopen ontbreekt (hierbij is te denken aan een toets op juiste en volledige prijs, bepaling waarde, toets staatsteun).	U heeft aangegeven deze toets vanaf 2016 zichtbaar vast te leggen. Wij beoordelen deze toets op volledigheid bij de jaarrekening	
09	Wij hebben bij onze waarnemingen geen omissies bij het opleggen en registreren van vorderingen geconstateerd. Bij onze beoordeling van het invorderingsproces hebben wij vastgesteld dat u aanmaningen en incasso's niet of niet tijdig (volgens uw eigen interne procedure) verstuurt.	Wij nemen deze toets mee bij de beoordeling van debiteuren in uw jaarrekeningen 2016.	
10	Opstellen van tussentijdse aansluitingen tussen belastingapplicatie en financiële administratie.	Dit staat gepland voor de VIC van het tweede halfjaar. Derhalve is dit tussentijds niet opgepakt. U heeft aangegeven deze aanbeveling niet op te volgen. Vanaf 2017 wordt deze tabel vanaf volgende jaar niet meer opgenomen in deze tabel.	
11	De analyses van (opvallende) wijzigingen in WOZ-waarden ten opzichte van het vorige belastingjaar zichtbaar maken.	Deze controle is over 2016 nog niet uitgevoerd.	
12	Verhuuropbrengsten: de belangrijkste bevinding is dat aansluitingen tussen verhuuradministraties en de financiële administratie ontbreken en dat (zichtbare) controles op volledigheid van huurbaten niet gestructureerd en periodiek plaatsvinden.	Deze controle is over 2016 nog niet uitgevoerd.	
13	KCC: een feitelijke vastlegging van rol en verantwoordelijkheid ontbreekt. U loopt hiermee een risico op onrechtmatige onttrekkingen van contant geld.	Er zijn in 2016 nog geen aanpassingen in dit proces geweest.	

4. Actuele ontwikkelingen

4.1 Gewijzigde regelgeving EU-aanbestedingen

Uiterlijk op 18 april 2016 moest de nieuwe Aanbestedingsrichtlijn worden geïmplementeerd door de wetgever. De aangepaste Aanbestedingswet 2012 is per 1 juli 2016 in werking getreden. Door de directe werking van de richtlijn moeten overeenkomsten die na 18 april 2016 worden gesloten, voldoen aan de nieuwe aanbestedingsregels. Een verandering die relevant is voor de rechtmatigheidscontrole is het vervallen van de zogenaamde 2b-diensten. Daarvoor in de plaats komen 'sociale en andere specifieke diensten'. Te denken valt aan zorg, onderwijs en maatschappelijke diensten. Contracten voor sociale en specifieke diensten met een waarde van meer dan € 750.000 moeten wel met een aanbestedingsprocedure in de markt worden gezet. Dit is relevant voor aanbestedingen op het gebied van onder andere Wmo en Jeugdzorg.

Opvallend is dat administratieve diensten voor deze sociale diensten niet meer als (oude) 2a-diensten gelden. De categorie 'diensten voor beschikbaarstelling van personeel' is niet opgenomen in de lijst sociale en specifieke diensten. Detachering van personeel zal dus aanbesteed moeten worden indien de drempelwaarde van € 207.000 wordt overschreden en de werkzaamheden niet passen binnen de sociale en specifieke diensten. Bij de rechtmatigheidscontrole blijkt dat detachering bij veel overheden een belangrijke inkoopcategorie vormt. Los van enkele juridische complicaties ligt het dus vanaf 2016 door het wegvallen van de uitzondering voor detachering in de lijn van de verwachting dat vaker inkopen als materiële onrechtmatigheid moeten worden aangemerkt.

Op de website van piano (het expertisecentrum aanbesteden van het ministerie van Economische Zaken) is een tool gepubliceerd waarmee op basis van CPV-codes gezocht kan worden naar de indeling van diensten in 2a- en 2b-diensten (oud) en sociale en andere specifieke diensten (nieuw): <https://www.piano.nl/document/12382/zoektool-cpv-codes-sociale-specifieke-diensten>.

4.2 Invoering vennootschapsbelasting

Vanaf 2016 is de gemeente belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). Hierdoor zal de gemeente vennootschapsbelasting (Vpb) af moeten dragen over winstgevendende activiteiten. Gemeenten verrichten veel activiteiten en dienen voor elke activiteit afzonderlijk te beoordelen of die activiteit een onderneming vormt. De VNG heeft in het kader van de behandeling van het wetsvoorstel vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen een lijst opgesteld met activiteiten, zoals op het gebied van parkeren, sportvelden, of onderwijshuisvesting, die gemeenten uitoefenen op basis van wettelijke taken, overheidstaken en publiekrechtelijke bevoegdheden. In de activiteitenlijst is per gemeentelijke activiteit benoemd of er sprake is van een ondernemingsactiviteit, het geen ondernemingsactiviteit is en geen activiteiten zijn waarvan dient te worden onderzocht of ramingen maximaal kostendekkend zijn. Zo niet, dan kan sprake zijn van een ondernemingsactiviteit.

Uw gemeente heeft in het afgelopen boekjaar de mogelijke belastingplichtige activiteiten geïnventariseerd. Voor activiteiten die onder de heffing van de vennootschapsbelasting vallen, vraagt het opstellen van de fiscale openingsbalans bijzondere aandacht. De vermogensbestanddelen die aan die activiteiten kunnen worden toegerekend en de fiscale waardering daarvan hebben invloed op te verantwoorden fiscale winst in toekomstige jaren. Bij aanvang van de belastingplicht dienen alle materiële activa, waaronder grond, op de fiscale openingsbalans te worden gewaardeerd op de marktwaarde van 1 januari 2016. De waardedaling tot 2016 wordt bij de uiteindelijke belastingplichtige niet in aanmerking genomen.

Wij betrekken de vennootschapsbelasting in onze accountantscontrole, rekening houdend met de materialiteit van de gemeente als geheel, maar doen geen afzonderlijk detailonderzoek naar de aanvaardbaarheid van de fiscale openingsbalansen. Met uw gemeente maken wij nadere afspraken over de oplevering van de inventarisatie van belaste activiteiten, de fiscale openingsbalansen en de berekening van de belastingverplichting.

5. Disclaimer en beperking in het gebruik

Volledigheidshalve merken wij op dat onze analyse en evaluatie is uitgevoerd in het kader van de door u verstrekte opdracht tot controle van de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing.

Hierdoor is onze analyse en evaluatie beperkter dan dat deze zou zijn geweest in het kader van een opdracht tot het geven van een oordeel omtrent de opzet, het bestaan, de effectiviteit en de efficiency van de interne beheersing als geheel en bestrijkt daarom niet noodzakelijkerwijze alle in de interne organisatie vervatte tekortkomingen.

Wij attenderen u erop dat deze brief is opgesteld ten behoeve van het management van gemeenschappelijke regeling BAR-organisatie en daarom niet zonder onze toestemming aan derden mag worden verstrekt.

Deloitte Accountants B.V.

Wilhelminakade 1
3072 AP Rotterdam
Postbus 2031
3000 CA Rotterdam

Tel: 088 288 2888

Fax: 088 288 9830

www.deloitte.nl

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu, a UK Private Company limited by guarantee, and its network of member firms. Neither Deloitte Touche Tohmatsu nor any of its member firms has any liability for each other's acts or omissions. Each of the member firms is a separate and independent legal entity operating under the names of "Deloitte", "Deloitte & Touche", "Deloitte Touche Tohmatsu", or other related names.

© 2017 Deloitte Accountants B.V. All rights reserved.
Member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited